

e-ISSN: 2630-6417

International Academic
Social Resources Journal

ARTICLE TYPE
Book Launches

SUBJECT AREAS
Basic Training

Article ID
66262
Article Serial Number
34

Received
09 October 2022

Published
30 November 2022

Doi Number
[http://dx.doi.org/10.29228/A
SRJOURNAL.66262](http://dx.doi.org/10.29228/A
SRJOURNAL.66262)

How to Cite This Article:
Koçaş, E., Atak, A. & Koçaş,
P. (2022). "Mahmut
Makal'ın Bozkırdaki
Kıvılcım Entitülüler Adlı
Eserinde Ele Alınan Eğitim
Problemleri", International
Academic Social Resources
Journal, (e-ISSN: 2636-
7637), Vol:7, Issue:43;
pp:1539-1548.

Academic Social Resources Journal is
licensed under a Creative Commons
Attribution-NonCommercial 4.0
International License.

Mahmut Makal'ın Bozkırdaki Kıvılcım Entitülüler Adlı Eserinde Ele Alınan Eğitim Problemleri

Educational Problems Considerable In Mahmut Makal's Piece Of Kıvılcım Entitues In The
Steppe And Their Reflections To The Present

Erkan KOÇAŞ Ayşe ATAĞ Perihan KOÇAŞ

Milli Eğitim Bakanlığı, Aksaray Merkez Kamber Gülüzar Demir İlkokulu Müdürü, Aksaray, Türkiye
Merkez Kamber Gülüzar Demir İlkokulu Müdür Yardımcısı, Aksaray, Türkiye
Merkez Kılıçarslan İlkokulu Sınıf Öğretmeni Aksaray, Türkiye

ÖZET

Yazdığı eserlerle köy edebiyatı akımını başlatan şair, yazar ve öğretmen Mahmut Makal 1930 yılında Aksaray ilinin Gülağaç ilçesi Demirci Kasabasında doğdu. 1943 yılında İvriz Köy Enstitüsü'ne başladı. 1947'de enstitüden mezun olunca kendi köyüne yakın Aksaray'a bağlı Nurgöz köyünde altı yıl öğretmenlik yaptı.

Edebiyata şiirle başlasa da adımı köy hayatını ve eğitim enstitülerinin önemini anlatan eserlerle duyurmuştur. "Bozkırdaki Kıvılcım Enstitülüler" adlı eserde vurguladığı eğitim problemleri onlarca yıl geçse de ülkemizdeki eğitim problemlerinin aynı şekilde devam ettiğini göstermektedir. Bu çalışma söz konusu eser bağlamında "dışa dönük edebiyat eleştirisi yöntemiyle" eğitim problemleri açısından incelemeyi amaçlamaktadır.

Bir eğitim kurumu için insan unsuru ne kadar önemli ise fiziki imkânlar da aynı derecede önem arz etmektedir. Milli eğitim sistemimiz incelendiğinde görülecektir ki hemen her dönem fiziki yetersizlik en önemli sorunlardan biri olarak görülür. Hele de söz konusu yer köyler olunca okul binasından tefrişatına, yolundan avlusuna kadar bu eksikler hep var olagelmiştir. Mahmut Makal, milli eğitim sistemine bir köy öğretmeni olarak dahil olmasından kaynaklı olsa gerek, eserlerinde köy okullarının fiziki şartlarıyla ilgili, ders müfredatı ve köy enstitüsü mezunu öğretmenlerin çok yönlü olarak yetişmiş olduğu üzerinde durmuştur. Onun üzerinde durduğu bir diğer konu da köy enstitülü öğrencilerin sınıf bu okullarda okudukları için ayrıma tabi tutulmuş olmalarıdır. Sırf bu yüzden elde ettikleri bazı haklar onlara verilmemiştir.

Anahtar Kelimeler: Köy Enstitüleri, Eğitim Problemleri, Mahmut Makal

ABSTRACT

Poet, writer and teacher Mahmut Makal, who started the village literature movement with his works, was born in 1930 in the town of Demirci, Gülağaç district of Aksaray province. in 1943, he started İvriz Village Institute. After graduating from the institute in 1947, he worked as a teacher for six years in the village of Nurgöz, Aksaray, close to his native village. Although he started his career in literature with poetry, he made his name with works describing village life and the importance of educational institutes. The educational problems highlighted in the work "Sparks in the Steppe Institute" show that although decades have passed, the educational problems in our country continue in the same way. This study aims to examine the educational problems in terms of "outward-looking literary criticism method" in the context of the work in question.

As important as the human element is for an educational institution, physical facilities are equally important. When our national education system is examined, it will be seen that physical inadequacy is seen as one of the most important problems in almost every period. Especially when it comes to villages, these deficiencies have always existed from the school building to the furnishing, from the road to the courtyard. Mahmut Makal, probably due to his involvement in the national education system as a village teacher, has focused on the physical conditions of village schools in his works, the course staff and teachers graduated from the village institute have been trained in a multifaceted way. Another issue he focuses on is that students from village institutes were subjected to discrimination just because they studied at these schools. That is why some of the rights they have obtained have not been given to them.

Keywords: Village Institutes, Educational Problems, Mahmut Makal

1. GİRİŞ

Eğitim, bir insanın; duygusal, bedensel, zihinsel olarak sahip olduğu yeteneklerini belirlenen amaç doğrultusunda geliştirmesidir. Bilgi kazanmak, davranışlarını geliştirmek yolunda atılan adımların hepsi eğitimin kapsamında yer almaktadır. Eğitim bireyin davranışında kendi yaşantısı yoluyla ve kasıtlı olarak istendik değişime meydana getirme sürecidir. (Ertürk, 1972: 12)

Eğitim tarihi boyunca çeşitli dönemlerde görüldüğü üzere en önemli problemlerden birisi eğitim olmuştur. Kurtuluş savaşından sonra Mustafa Kemal cehalet ile savaşmanın fiili savaştan daha önemli olduğunu vurgulamış ve bu yönde bahsi geçen dönemde halkın okur-yazarlık oranını arttırmak için faaliyetlerde bulunmuştur. Bu faaliyetlerin ilk adımı harf devrimi ile birlikte alfabe değişimi olmuştur. 1 Kasım 1924'de Latin harfleri kabul edilerek Arap alfabesinin zorluklarından ve öğrenme güçlüğü gibi nedenlerden dolayı bu alfabeden vazgeçilmiştir. Cumhuriyetin kurulmasından sonra Türkiye'de okuma-yazma oranlarına bakıldığında okuma yazma bilmeyenlerin sayısının hayli fazla olduğu görülecektir. Harf inkılabı yapıldıktan sonra Latin harflerinin öğretimi ve yaygınlaştırılması için büyük bir eğitim seferberliği başlatılmıştır. Zira eski alfabe ile okuma yazma oranları düşük seviyelerde olsa bile yeni harflerin öğreniminin kolay olmasından dolayı bu sorun ortadan kalkacağı düşünülmüştür. Şehirlerde yaşayanların bir eğitim kurumuna ulaşması kolay olduğundan yeni alfabeyi öğrenmeleri de zor olmamıştır. Fakat kırsal kesimlerde oturan halkın bir an önce yeni harfler ile okuma ve yazmayı öğrenmesi yani halkın eğitilmesi ihtiyacı doğmuştur. Fakat bu sorunun çözümü için eğitici kadro ve teknik durum buna elverişli değildir. Türkiyede 1924-1935 yılları arasında başlatılan okuma yazma seferberliğinin ilk ayağını millet mektepleri oluşturmuştur. Mustafa Kemal harf inkılabını planlarken aynı zamanda inkılâp sonrası topyekûn bir okuma-yazma seferberliğini de düşünmüş olacak ki daha yeni Türk Alfabesi kabul edildikten bir hafta sonra dönemin başbakanı İsmet İnönü mecliste bir konuşma yaparak Türk harflerinin bütün vatandaşlara kapılarının önünde ve işlerinin başında öğretilmesi için millet mektepleri diye yeni bir teşkilatlanmaya gidileceğinden bahsederek devamında şunları

söylemiştir: *"Bu teşkilat şehir ve köy, bütün yurdu kaplayacak, vatandaşların işlerinin maişetlerinin en müsait devirlerinde ve yanlarında ya iki aylık ya dört aylık kurslar açılacak, şehirde ve köyde mektepler, muayyen içtima mahallerine gelmeye vakitleri müsait olmayan vatandaşlar için seyyar muallim teşkilatı yapılacaktır."*¹

Harf İnkılabından yaklaşık on beş sene sonra Anadolu'nun çok büyük bir bölümünün okulsuz ve öğretmensiz olduğu gerçeği göz önüne alınarak dönemin cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün himayesinde, ilkökul öğretmeni yetiştirmek üzere 17 Nisan 1940 tarihli ve 3803 sayılı yasa ile Millî Eğitim Bakanı Hasan Âli Yücel yönetiminde köy enstitüleri kurulmuştur. Kurulan bu enstitülerde gaye köylerden ilkökul mezunu zeki çocukların bu okullarda yetiştirildikten sonra yeniden köylere giderek öğretmen olarak çalışmalarına imkân vererek bu döngünün devamı neticesinde köylerde okuma yazma bilmeyen kalmamasını sağlamaktır. Millî Eğitim Bakanı Hasan Âli Yücel tarafından bizzat yönetilen bu kurumlar İsmail Hakkı Tonguç'un çabalarıyla köylerden ilkökul mezunu zeki çocukların bu okullarda yetiştirildikten sonra yeniden köylere giderek öğretmen olarak çalışmaları amaçlanmıştır. Nitekim Kapatıldığı 1954 yılına kadar 1.308 kadın ve 15.943 erkek toplam 17.251 köy öğretmeni yetiştirilmiştir.²

Köy enstitülerinin kurulması tek başına problemleri çözmeye yetmemiştir. Yüzyıllardan beri belli kültürle yetişmiş olan halkın belli zihin yapısının da değişmesi ve eğitime ehemmiyet vermesi gerekiyordu. Kız çocuklarının okullaşması eğitimlerini tamamlaması o günlerden bugüne değin süregelen eğitim problemlerinden biri olduğu düşünülmüştür. O dönemden bugüne kız çocuklarının okula gönderilmesine karşı çıkan bir grup ve onları bu düşüncesinden vazgeçirerek kızları okula göndermek isteyen bir kesim olduğu görülecektir.

Erken cumhuriyet döneminde ağılık ve kölelik sisteminin bir başka açıdan tezahürü o dönemde de görüldüğü söylenebilir. Köy Enstitüleri belki de bu düzenin önündeki en büyük bent olarak görülmüştür.

Mahmut Makal, bahsi geçen dönemin bir münevveri olarak eserlerinde dönemin eğitim hususları üzerinde durmuştur. Onun özellikle *"Bozkırdaki Kıvılcım Enstitülüler"* adlı bu eserinde yukarıda zikredilen eğitim noktalarına değindiği görülür. Makal belli kültürle yetişmiş olan halkın belli zihin yapısının da değişmesi ve eğitime ehemmiyet vermesi gerektiğini savunmuştur. Bu durum eserlerinde açıkça görülmektedir:

"Yine devamsız öğrenciler için muhtarın yanına gitmiştim. Yanında altı kişi vardı. Devamsız öğrenci listesini muhtar aldı ve listeye bir göz gezdirdi. Sonra yanına duran birisine, " Abuzer Kirve, bu listedekilerin üç dört tanesi senin çocuğun. Okuyup da ne olacak bunlar? Siz çocuklarınızı okutursanız biz çoban çiftçi bulamayız. Ama devlet zorla okutmak istiyor. Göndermeyin " dedi. Abuzer Kirve bana döndü: "Hoca, bak, Halil Efendi kendi çocuklarını okutuyor da bizim çocukların çoban kalmasını istiyor..." dedi." (Makal, 2008: 122)

Makal mezkûr eserinde o dönemin eğitim problemlerini ve problemler karşısında köy enstitüsü öğrencilerinin nasıl çözüm bulduklarını ele alsa da bu problemlerin aradan geçen onca senelere rağmen neredeyse aynı düzeyde devam ettiği söylenebilir. Makal'ın kız çocuklarının eğitimine verdiği ehemmiyet eserlerinden anlaşılmaktadır.

"Beşikten mezara kadar el ele, kol kola kadın- erkek çalışan Türk köylüsü okulda beraber okursa ahlakı bozuluyormuş! ... Allah'ın dağında, bağda, bahçede, tarlada bilmem kaç yüzyıldan beri omuz omuza, göz göze, diz dize çalışan köylü kızları, köylü delikanlıları okulda aynı sırada yan yana oturunca ahlakları bozuluyormuş! ... Köyümüze, köylümüze bundan daha büyük bir sitem, bundan daha büyük bir taş atılmamıştır. ..." (Makal, 2008: 5)

Yukarıda bahsi geçen sebeplerden dolayı Mahmut Makal'ın *"Bozkırdaki Kıvılcım Enstitülüler"* adlı eseri maarif sistemimizde geçmişte var olan ve halen günümüzde de devam eden veya başka şekilde tezahür eden problemleri ortaya koymak amacıyla incelemeye değer bulunmuştur. Bununla birlikte eser üzerinde bu konuyla ilgili tespit edebildiğimiz kadarıyla herhangi bir çalışma yapılmamıştır. Bundan dolayı alanın konuyla ilgili bir hususuna dikkat çekilmesi gerekli görülmüştür. Çalışmamızda Makalın *"Bozkırdaki Kıvılcım Enstitülüler"* eseri özelinde dönemin eğitim sorunları üzerinde durulmuş, yine Makal'ın bu sorunlara ilişkin çözüm önerileri ele alınmıştır. Bu bağlamda eser aşağıda bulunan sorunlar açısından değerlendirilmiştir:

- ✓ Köy Okullarının Fiziki Yetersizlikleri
- ✓ Köy Enstitülü Öğrencilere Eğitim Öğretim Alanında Uygulanan Teknik ve Yöntemler
- ✓ Köy Enstitülü Öğrencilerin Problemlere Buldukları Çözüm ve Önerileri
- ✓ Devletin İşleyişinde Dönen Entrikalar ve Köy Enstitülü Öğrencilerin Maruz Kaldığı Ayrımcılıklar

2. KÖY OKULLARININ FİZİKİ YETERSİZLİKLERİ

Bir eğitim kurumu için insan unsuru ne kadar önemli ise fiziki imkânlar da aynı derecede önem arz etmektedir. Millî eğitim sistemimiz incelendiğinde görülecektir ki hemen her dönem fiziki yetersizlik en önemli sorunlardan biri olarak görülür. Hele de söz konusu yer köyler olunca okul binasından tefrişatına, yolundan avlusuna kadar bu eksikler hep var olagelmıştır. *Okul yeri hem satın alma hem de sahip olma açısından ekonomik olmalıdır.* (Işık,

¹ TBMM Zabıt Ceridesi, Üçüncü İnikat, 1.11.1921, s.8; TBMM Zabıt Ceridesi, Üçüncü İnikat, 8.11.1928, s. 26.

² <http://www.tongucvakfi.org.tr/koumly-enstituulleri.html>, (Erişim tarihi: 25.09.2022)

2004: 63) *Okul bütün yönleriyle eğitimin verimine katkı sağlayacak özellikleri taşımalıdır. Sadece derslikler değil aynı zamanda bahçe, kantin, spor salonu ve kütüphane gibi ortak kullanım alanları da özenle planlanmalıdır.* (Işık, 2004: 62) Mahmut Makal, milli eğitim sistemine bir köy öğretmeni olarak dahil olmasından kaynaklı olsa gerek, eserlerinde köy okullarının fiziki şartlarıyla ilgili tespitlerde bulunmuştur. Bu nedenle ele aldığımız “Bozkırdaki Kıvılcım Enstitüleri” adlı eserinde eğitim eğitim problemleri geniş yer tutar. Özellikle okulların fiziki olarak yetersizlikleri Anadolunun köylerine öğretmen olarak atana yeni göreve başlayan öğretmenlerin donanımı olmayan hatta doğru düzgün bina ve dersliği olmayan okullarda göreve başlamaları bu duruma çare bulmak için çözüm yolları arayışları aşağıdaki ifadelerden anlaşılmaktadır:

“Sivas’a gidince Yıldız ilçesinin Yıldız köyüne verdiler ile de ilçeye de 9 saat uzaklıkta... okul yıkık o günün parasıyla 92 lira harcadım. Aşağı yukarı bir maaş.” (Makal, 2008: 61)

Yukarıdaki metinde görüldüğü üzere Sivas’ın Yıldızlı ilçesinin Yıldız köyüne yeni atanan öğretmen göreve başlamak üzere gittiği köyde gördüğü manzara yıkık bir okuldan ibarettir.

Hem eğitim hem de öğretim ve etkinlik faaliyetlerinin de yapıldığı yer olan okullarda spor salonu, kantin, kütüphane, iş teknik dersliği vb. gibi bölümlerin ayrı olarak düzenlenmesi beklenirken çoğu okulda özellikle köy okullarında okul binaların bile tam olarak var olmadığı görülecektir. Milli Eğitim Bakanlığı bu konuya çözüm için okul aile birliklerini tesis ederek işin içerisine velileri, muhtarları ve yardımsever vatandaşları çekmeye çalışmaktadır. Buradaki amaç, köy okullarının veya merkezi okulların fiziki yapılarını düzeltmeye yönelik, toplumsal algıyı olumlu yöne sevk etmek olduğu düşünülebilir. Bu yönüyle köy enstitülerinin toplum ilgisi bağlamında daha şanslı olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Bakıldığı zaman köy okullarının müstemilatının ahali desteğiyle tesis edildiği ve toplumsal bir duyarlılıkla ele alındığı görülecektir. Nitekim aşağıdaki ifadeler bunu teyit etmektedir:

“Yapıların uygulama çizimleri hazırlanırken, başta Kepritepe Köy Enstitüsü olmak üzere farklı enstitülerden Hasanoğlan’a yardıma gelen öğrenciler 20’şer kişilik gruplara bölüştürülmüş, Ankara’dan getirilen yapı malzemeleri Lalahan İstasyonu’ndan taşınmıştır. Köy Enstitülerine hakim olan bu yardımlaşma yöntemi sonucu, II. Dünya Savaşı’nın getirdiği ekonomik sıkıntılara rağmen enstitü binaları oldukça kısa sürede bitirilmiştir. Öyle ki, işlik, yurt, lojman gibi yapılması acil olan ana yapıların yanı sıra fırın, hamam, ısı merkezi gibi diğer ortak kullanım mekânları 1941–1944 yılları arasında tamamlanmış, 1944–1945 eğitim-öğretim dönemine enstitüyü oluşturan yapıların çoğu bitmiş bir şekilde başlanmıştır. 1941–1951 yılları arasında Hasanoğlan Köy Enstitüsü müdür yardımcılığında Yapı-Sanat Kolu Başkanı olarak çalışmış olan Mustafa Güneri’nin notlarına göre, 1941 yılı sonunda 5 atölye binası, 5 derslik binası, 2 malzeme deposu, santral, yemekhane, mutfak ve ambar inşa edilmiştir. 1943 yılı sonunda idare binası, başka bir yatakhane, büyük marangozhane, ek bir büyük santral, atölye, garaj, iki tuvalet, iki ahır ve kümes tamamlanmıştır.”³

Görüldüğü üzere İkinci Dünya Savaşının akabinde imkansızlıklar içerisinde yapılan Hasanoğlan Köy Enstitüsü mimari ve donanım açısından şu andaki çoğu okuldan daha ileri ve işlevsel halde olduğu görülecektir. Makal, eserinde köylerin okullaşma açısından yetersizliğini şu ifadelerle dile getirmiştir: *“Yaşım yedi, köyümde okul yok. Akseki’nin 52 köyü var. Köylerin çoğunda okul yok. Birinci sınıfı bizim köye 11 km uzakta Alaçesme- Geriş köyleri yatılı ilkokulunda, 2.- 3. sınıfları köyümüze 6 km uzaklıkta olan Mahmutlu İlkokulu’nda, 4. - 5. sınıfları da Geriş Alaçesme İlkokulu’nda tamamlamış oldum.”* (Makal, 2008: 90)

Esasen günümüzün eğitim sistemine bakıldığında özellikle Milli Eğitim Bakanının bizzat tespit ve ifade ettiği hususlar Makal’ın zikrettiği köy okullarının durumunu anlamamızı kolaylaştıracaktır.

Bakan Özer, eğitim-öğretim faaliyetlerine ilişkin temaslarda bulunmak üzere ziyaret ettiği il sayısının 40’ı geçtiğini, temaları sırasında gördüğü en önemli eksikliklerden birinin köy okulları olduğunu belirtti. Bu kapsamda, önceliklerinin okul binaların yeniden eğitim birimi olarak kullanılması olduğunu altını çizen Özer, bu kapsamda köy okullarında ana sınıfı açılması için 10 olan öğrenci sayısı kriterini 5’e düşürdüklerini söyledi.”⁴

Görüldüğü gibi aradan yıllar geçse de halen okullaşma oranımız hele de köylerdeki okullaşmamız istenen seviyede olamamaktadır. Halen yapılan çoğu okul binalarında da toplantı salonu, spor salonu, dinlenme bölümleri, yemekhane vb sosyal alanların olmadığı görülecektir. Mimari olarak da yüzyıllar önce yapılan Selçuklu ve Osmanlı eğitim kurumları olan medreselerinin gerisinde olduğumuz düşünülebilir.

Makal eserinde köy okullarının fiziki yetersizlikleri konusunda yetkililerin bu konuya çözüm bulmaktan ziyade kılık kıyafet gibi daha çok şekilcilikle uğraşıldığından bahseder:

“Okulun bahçe duvarları yoktu. Köylüye imece yoluyla taş çektirttim. Fakat köylü ekin biçme işine girişince yalnız kaldım. Taşlar da ortada kaldı. Duvarı yalnız başıma örmeye başladım. Duvar ördüğüm günlerden birinde, okulun önüne bir cip geldi. Baktım, inen Milli Eğitim Müdürü Hakkı Rodop. “Hoşgeldiniz Müdür Bey” dedim. Şöyle bir

³https://www.academia.edu/6806377/Hasano%C4%9Fflan_K%C3%B6y_Enstit%C3%BCs%C3%BC_ve_Y%C3%BCksek_K%C3%B6y_Enstit%C3%BCs%C3%BC_Yerle%C5%9Fkesi_nin_Tarih%C3%A7esi_ve_De%C4%9Ferleri (Erişim: 09.09.2022)

⁴<https://www.meb.gov.tr/koy-yasam-merkezleri-ile-koy-okullari-aktif-egitim-birimleri-olarak-kullanilacak/haber/26105/tr> (Erişim: 08.09.2022)

gözden geçirdi beni "Karşıma bu kıyafetle çıkmamahtydın!" dedi. "Ben okulun bahçe duvarını bitiyorum. Kendi işimi yapmıyorum. Kravatla da duvar örülmez " diye cevap verdim." (Makal, 2008: 158)

Ancak; Makal'ın bu eserinde hatıratını anlatan genç öğretmen bütün bu olumsuzluklara rağmen almış olduğu eğitimden olsa gerek asla yılmamış ve okulu ve bahçesini güzelleştirmekten geri durmamıştır. "... okulun bahçesini o hale getirdim ki, köye gelenler özel olarak okulun bahçesine bakmaya geliyorlar ve bizi kutluyorlardı." (Makal, 2008: 159)

Başta belirttiğimiz gibi şekilcilik ve sadece eleştiren yetkililerin yanında yapılan güzellikleri görüp takdir eden yetkililer de yok değildir. "Okul bahçesinin kuzey kısmına meyve, güney kısmına sebze ekerek çevreye örnek olacak şekle getirdim. Bir gün Manavgat Orman Başmüdürü bölgeye gelmiş. Okulun çevresindeki canlılığı görünce uygulanmış olmalı ki ziyaretime geldi. Çalışmalarımı övgü ile kutladı." (Makal, 2008: 96)

"16 Mart 1969 günü Bakan İlhami Ertem, öğretmen okullarının kuruluşu nedeniyle okula geldi, öğretmenler odasında toplandı. "İçinizde Ali Bey kim?" diye sordu, devamla "Kardeşim siz ziraat mühendisi misiniz? Genel Müdür Bey hep sizden söz etti" diye ekledi. Ben de "Köy Enstitüsü mezunuyum" dedim. Yanımda oturan arkadaşım Mehmet Öz "Puan kaybettin" dedi. Köy Enstitüsü mezunu olduğumu söylemekte puan kaybettiğimi sanan arkadaşım aldı, gerçek tam karşıtı oldu. Bakan tarafından ödüllendirildim. (Makal, 2008: 37)

Fiziki yetersizlikler bir yana köy hayatındaki insanların batıl inanış ve hurafelerin de genç öğretmenler için ayrı bir zorluk olduğu görülecektir. İmam, hoca ya da din bilgini adı altındaki kişilerin ahaliye yanlış bilgi verdiği ahalinin de onlara inandığı görülmekle birlikte köy öğretmenin bu kişilerle görüşerek hem bu fikri verenleri hem de köy halkını doğru yola kanalize ettiği görülür.

"Gençlerle spor kulübü kurduk. Köylüler, top oynamanın günah olduğunu söylüyorlar ve karşı çıkıyorlardı. Bir gün, imama sordum, köylülerin yanında: "Hocam, top oynamak günah mıdır? Günahsa Kuran'ın neresinde yazdığını bana gösterin, top oynamayı bırakalım" dedim. Hoca zor durumda kalmıştı. "Bu sizin niyetinize bağlı..." dedi. "Bu bir spordur" deyince, sakıncası olmadığını söyledi. O günden sonra çevre köylerle maç yapıp yengi sağlayınca, köylüler sevindiler ve bize büyük destek verdiler." (Makal, 2008: 158)

Köylülerle samimi ve içi içe olduğunuzda onlara doğru bilgi vermek onları eğitmenin daha kolay olduğunu, bunu yapmak için de köyde doğup büyüüp tekrar köylere öğretmen olarak gidenler için çok zor olmadığını Makal eserinde şöyle anlatır:

"Okula işi düşen vatandaş, eğer ayakkabısı varsa çıkarır, öyle girer, yoksa ayağını bir bezle siler, yerlere eğilerek gelir. İnsan olan herkesin bundan uygulanmaması olanaksızdır. Kamu görevlilerine yaklaşmak onlar için büyük cesaret. Kendi kendime çok uygulandım. Öğrencilerin evlerine giderek ziyaret ettim. Onları okula çağırdım; sık sık çay ziyafetleri verdim. Onları evimde ağırlamayı ihmal etmedim. Devlet memurundan korkmalarını ortadan kaldırmak için çeşitli yöntemler denedim, uyguladım. Bana o kadar yakın oldular ki, askerdeki çocuklarına gönderecekleri mektupları da bana yazdırmaya başladılar. Mahkemelik konularda avukatları oldum. Sağlık konularında doktorları, karı koca geçimsizliklerinde barıştırmacı oldum. Ben onların her şeyi oluverdim kısa zamanda." (Makal, 2008: 96)

Kısacası Makal bu eserinde köylere gelen enstitü mezunu öğretmenlerle değişimlerin olduğunu bu öğretmenler tayini çıkıp gitse bile gittiği okullara da bu ruh ve coşkunun taşındığından bahseder. Bu ruhun en baş planlayıcısı olarak da İsmail Hakkı Tonguç'u gösterir.

"Daha sonraki yıllarda Turgutlu'nun köylerinde ve Turgutlu'da çalıştım. O coşku, ruh, etkinlikler de benimle birlikte gittiğim okula yansıdı. Gittiğim yerlerde şöyle bir kanı oluşmuştu: "Köy Enstitüsü mezunu öğretmenlerin gittiği okullar, köyler, başkalaşır." Bu söz yetmez miydi "Köylerimizi içinden canlandırmak ülküsü'nün anıt kişisi İsmail Hakkı Tonguç'un ruhunun yattığı yerde rahat, ışıklar içinde uyumasına? ..." (Makal, 2008: 177)

3. KÖY ENSTİTÜLÜ ÖĞRENCİLERE EĞİTİM ÖĞRETİM ALANINDA UYGULANAN TEKNİK VE YÖNTEMLER

"Köy Enstitüleri eğitim-öğretim programları oluşturulurken öğrenciler, "çocuk" olarak değil yetişkin bireyler olarak algılanmıştır. Enstitü programı hazırlanırken, "program, öğretmen adayının okumasına, düşünmesine, konuşmasına ve yazmasına, olaylara eleştirel bakabilmesine, üretken olmasına, el becerileri kazanmasına, güzel sanatlarla ilgilenmesine, başkalarıyla birlikte çalışabilmesine; devrimlerin özünü kavrayıp benimsemesine ve çevresine yaymasına; özgür ve katılımcı yurttaş olmasına, yaparak ve yaşayarak öğrenmesine yönelik hazırlanmış ve zaman içinde başarıya ulaşmıştır." (Okçabol, 2006: 11-14)

"Köy Enstitülerindeki beş yıllık (260 hafta) öğrenim süresinin; "114 haftası Kültür derslerine, 58 haftası Ziraat derslerine ve çalışmalarına, 58 haftası sanat derslerine ve çalışmalarına, 30 haftası da tatillere ayrılır.""⁵

⁵ Maarif Vekilliği, Köy Enstitüleri Öğretim Programı 1943, Maarif Matbaası, Ankara, 1943, Çizelge 1, s. 1.

1943 yılında yürürlüğe konulan köy enstitüleri eğitim programına ve Eserde anılarını anlatan kişilerin verdiği bilgiler ışığında günde sekiz haftada kırk dört saate kadar ders yapılamaktadır.

Köy Enstitüleri Programına göre dersler üç kategoride incelenebilir;

- ✓ Tarım ders ve çalışmaları (Tarla ziraatı, bahçe ziraatı, sanayi bitkileri ziraatı, zootekni, kümes hayvancılığı, arıcılık ve ipek böcekçiliği, balıkçılık ve su ürünleri, ziraat sanatları)
- ✓ Kültür dersleri (Türkçe, tarih, coğrafya, yurttaşlık bilgisi, matematik, fizik, kimya, yabancı dil, el yazısı, resim-iş, beden eğitimi ve ulusal oyunlar müzik, askerlik, ev idaresi ve çocuk bakımı, öğretmenlik bilgisi, zirai işletme ekonomisi, kooperatifçilik)
- ✓ Teknik dersler ve çalışmaları (Köy demirciliği, dülgürlüğü ve yapımcılığı. Kızlar için köy ev ve el sanatları)

Program incelendiğinde denilebilir ki; iş, iş yaparken öğrenilir prensibiyle başlarındaki öğretmenlerin yönlendirmesi şeklinde dersler işlenmektedir.

Makal ele aldığımız “Bozkırdaki Kıvılcım Enstitülüler” adlı eserinde günlük işlenen dersler ve programla ilgili şunları kaydetmiştir:

“İster kültür dersi olsun, isterse tarım ve sanat dersleri olsun, günde sekiz saat ders yapıyorduk. Bunun dört saati öğleden önce, dört saati de öğleden sonra oluyordu. Kış aylarında kültürdersleri ağırlıktaydı. Her dersin branş öğretmeni vardı. Çok faydalı insanlardı. Kendilerini bu işe adanmışlardı. Türkçe Öğretmenimiz İsmet Kültür aynı zamanda Müdür Yardımcısıydı. Biz “Yardırektör” diyorduk. Müdürümüze de direktör diyorduk.” (Makal, 2008: 75)

“Yine Makal, derslere değinmenin yanında dersin konusuna göre teorik bilgilerin pratiğine dair de bilgiler paylaşmıştır. Bununla ilgili olarak bağ ve bahçelerden bahsetmiş, bakımını bizzat öğrencilerin yaptığı hayvanlar üzerinde durmuştur. O, bu durumu aşağıda şu şekilde zikretmiştir:

“Tarımsal İşler bağımız, tarlalarımız ve bahçelerimiz vardı. Enstitü’ye bitişik iki yüz dekar yerimiz bunlar içindi... Kümesimizde de iyi cins Leghorn ve Rhode Island tavuklarla hindiler besliyorduk. Enstitü’den üç kilometre uzakta bir vadide Çomaklı adında bir de çiftliğimiz vardı... Çiftlikte her türlü tahılı yetiştiriyorduk. Bunları hasat edince okulun ambarlarına koyuyorduk.” (Makal, 2008: 76-77)

Tablo 1. 1947 Köy Enstitüleri Programı Haftalık Ders Dağıtım Cetveli (Demircan-İnanı, 2018: 8)

Dersler	Sınıflar				
	I	II	III	IV	V
Genel Ruhbilim				2	
Çocuk ve Gençlik Ruhbilimi					1
Eğitbilim				1	1
Genel Öğretim Metodu				2	
Özel Öğretim Metodu ve Uygulama					6
Toplum Bilim					2
Eğitim Tarihi ve Teşkilat					1
Tarih	2	2	1	1	1
Coğrafya	2	2	1	1	1
Yurttaşlık Bilgisi		1	1		
Matematik	5	3	3	3	
Diğer Dersler					
Fizik		2	2	2	
Kimya		2	2	1	
Tabiat Bilgisi	2	2	2	2	
Okul Sağlık Bilgisi					1
Elyazısı	1	1	1		
Resim	1	1	1	1	1
İş		1	1	1	
Beden Eğitimi ve Ulusal Oyunlar	1	1	1	1	1
Müzik	2	2	1	2	1
Askerlik			1	1	1
Ev İdaresi ve Çocuk Bakımı			1	1	1
Kooperatifçilik ve Kooperatif Sayışımı					1
Genel Bilgi Derslerin Toplamı	16	20	18	22	20
Tarım Dersleri ve Uygulamaları	12	10	11	9	10
Sanat Dersleri ve Atölye Çalışmaları	12	10	11	9	10
Türkçe Dersi	4	4	4	4	4
Bütün Dersler Toplamı	44	44	44	44	44

Tablo incelendiğinde görüldüğü üzere köy enstitüsü öğrencilerin aldıkları teorik ve pratik derslerle eskilerin “hezarfen” dediği çok yönlü olarak yetiştirilmeye çalışıldığı görülecektir. Yazar eserinde bu konuyla ilgili örnekler

vererek köy enstitülü öğrencilerin gittikleri yerde hangi tür problemlerle karşılaşılırsa karşılaşınlar mutlaka bir çözüm yolu bulduklarını bizlere göstermektedir.

Köy enstitüleri Makal'a göre sadece derslerin işlendiği yer değil düşünmeyi, öğrenmeyi, soru sormayı, aklı kullanmayı öğreten bir kurumdur. Eserinde bu durumu bizlere şöyle anlatır:

"Ben Savaştepe Köy Enstitüsü'nü ilk bitirenlerdenim. Hasan Ali Yücel Eğitim Bakanı'yken ilk Köy Enstitüsü burada açıldı. Burada öğrendim ben yaşamı, bir şeyler öğretmenin nasıl mutluluk verdiğini Ayrılamadım buralardan.

- Peki bu onarımcılık nereden çıktı?

- *Dedim ya, siz bilemezsiniz Köy Enstitüsü çıkışlı olmanın ne demek olduğunu. Onları o günlerin sıradan okulları sanırsınız. Oysa bu okullarda bu toprağın, çocuklarına okuma yazmanın yanı sıra çiftçiliği, hayvancılığı, yapı kurmayı, yemek yapmayı, bozulanı onarmayı, dahası azıcık hekimlik bile öğretirlerdi. Böylece bizler yaşamı öğrendik, öğretmen olup çocuklara öğrettik.*

- Kısacası elinizden çok iş geliyor.

- *Köy Enstitülerinde bilmeyi, öğrenmeyi, düşünmeyi, soru sormayı, aklımızı kullanmayı öğretiyorlardı."* (Makal, 2008: 103)

Bu enstitülerde yetişen öğrenciler teorik ve pratik derslerin yanında dünya edebiyatından da kayıtsız değillerdir. Her öğrenci derslerinin yanında dünya edebiyatına ait klasik eserleri de takip etmektedir.

"İsmet Paşa Savaştepe'ye gelmişti. Kendisini tuğla ocağına götürüyorduk. Yolda giderken tepede şimdi hatırlıyorum Pamukçu'dan Hatice Kolukisa o gün galiba kümes nöbetindeydi. Onu çağırdı. Geldi. "Ne var torbanda?" dedi O da "Torbanda peynirim var, ekmeğim var, köftem var" dedi. "Başka, ba-kayım" dedi. Bir de torbadan Sophokles'in Antigone kitabı çıktı. İsmet Paşa Antigone'u görür görmez gözleri yaşardı ve yanındaki Abdurrahman Paşa'ya, o zaman Genelkurmay Başkanımızdı, "Paşam, görüyorsunuz, bu klasikler daha yeni çıktı. Ankara'da bile okunmuyor. Benim çocuklarım Antigone'u okuyorlar. Köylümüz, şehirlimiz, erimiz, generalimiz kumanyasına ne zaman kitabı da ekleyecek duruma gelirse o gün Türkiye gerçekten kurtulmuş demektir. Topraklarımızı bilgi ile değerlendirmenin, bilinçle savunur duruma gelmenin başka yolu yoktur." Hatice dedi ki, "Efendim, ben değil yalnız, bütün okul okuyor." İsmet Paşa geriye geldi, başını salladı ve gülümsedi." (Makal, 2008: 83)

Ayrıca burada şu da görülmektedir ki; kurulduğu tarihlerde enstitülerdeki eğitimler devlet büyükleri tarafından da takip edilmektedir. Bu durum eserde anlatılanlar ışığında; Kırklı yılların Türkiyesinde Cumhurbaşkanı olarak görev yapan İsmet Paşanın ve dönemin Genelkurmay Başkanı Abdurrahman Paşanın bizzat Savaştepe Köy Enstitüsüne gelerek kümes nöbeti tutan küçük bir kızla arasında geçen konuşmalarından anlaşılmaktadır.

17 Nisan 1940'ta Köy Enstitüleri Kanunu çıktıktan sonra açılmaya başlayan enstitülerle çok yakından ilgilenen ve 1946'da görevden alınışına değin, enstitüler için çalışan İsmail Hakkı Tonguç'tan⁶ da enstitü öğrencileri sürekli bahseder. Onlara göre İsmail Hakkı Tonguç "Tonguç Baba'dır" "Babamın beni niçin dünyaya getirdiğini bilemem ama, Tonguç Baba'nın bilinçli olarak elimden tutup Köy Enstitüsünde okumamı sağladığı bir gerçek. Buradan aldığım bilgi ve güçle köylüme 25 yıl hizmet verdim." (Makal, 2008: 58)

4. KÖY ENSTİTÜLÜ ÖĞRENCİLERİN KARŞILAŞTIKLARI PROBLEMLERE İLİŞKİN BULDUKLARI ÇÖZÜM VE ÖNERİLERİ

Cumhuriyetin kurulduğu yıllarda Türkiye'de 40.000 köyün 16.000'inde nüfus 150'den azdır. Bu köylerde ilköğretim çağındaki çocuk sayısı 18 civarındadır ve bazı küçük köylerde ise bu sayı 8-10'a kadar düşmektedir. Yeterli sayıda öğretmen 10 yetiştirilmesi için hemen harekete geçilse dahi öğretmen yetiştirme süresi olan 5-6 yıl sonra ancak köyde göreve başlayabilir. Büyük köylerin okullaşması doğal olarak öne alınacağından bu küçük köyler uzun süre okulsuz kalmakla karşı karşıyadır." (Kubat, 2019: 9, 10)

Aydın'ın da ifade ettiği gibi eğitim sistemindeki problemlere acil çözümler bulunması eğitim açısından en öncelikli konulardandır. Eğitim sistemindeki problemlere acil çözümler bulunması gerekmektedir. Köylü gençler yetiştirilerek öğretmen olacak ve tekrar köylerde öğretmenlik yaparak öğrenci yetiştirecek ve bu döngü büyüyerek devam edecektir. Burdaki püf nokta okuma yazmayı öğretecek öğretmenler köy işlerinden anlayan ve köylülere önder olacak nitelikte olacaktır. Öyle ki; tarımdan hayvancılığa, elektrik işlerinden sağlığa, marangozluktan inşaat işlerine kadar her konuda kendisini yetiştirmiş ve köylerde önder ve örnek insanlar yetiştirilecektir bu enstitülerde. Elektriğin, haberleşmenin doğru düzgün yolun olmadığı savaşın izlerinin henüz silinmediği kırklı yılların Türkiyesinde köyleri ışıtan köy enstitülü genç öğretmenler olması beklenmektedir. Köylere ilk yenilikleri onlar getirir. Yazar eserinde bu konuya şöyle örnek vermektedir;

⁶ İ. Tonguç'un hayatı için bk.: <http://www.tongucvakfi.org.tr/304smail-hakk305-tonguccedilun-hayat-hikayesi.html>, (Erişim: 31.09.2022)

Köyüme ilk kez 1948 yılı yazında bataryalı radyo, lüks lambası benimle girdi. Radyonun gelişi bazılarında tepki yarattı. İnsanların imanı zayıflar, gençler haylazlığa alışı, ahlaksız olurlarımış. Gene köyüme ilk kez Golden, Starking elmayı, hale şeftalisini (Ziraat Fakültesi Deneme Bahçesi'nden aşı kalemi olarak aldım ve köye getirdim, babam onları bahçemizdeki ağaçlarına aşıladı) getirdim. Semizotu, dolmalık kabak, islah edilmiş iyi cins domates tohumlarını da 1943 yılında ben getirdim. 1952 yılında ilçeye, köyüme ve yöreye ilk kez traktör, mibzer, römork, araba, sokulu traktör pulluğu ve Discharrow benimle geldi. İlçenin ve yörenin ilk teknik çiftçisi bendim. (Makal, 2008: 28)

Makal'ın ifadelerinden anlaşıldığı kadarıyla bu şekilde çok yönlü olarak yetişmiş köy enstitüsü mezunu öğretmenler gittikleri köyde her konuda önder olmakta ve karşılıklarına çıkan problemlere ellerindeki imkanlar ölçüsünde çözüm üretebilmektedirler. Almış oldukları eğitim incelendiğinde usta çırak ilişkisi içerisinde elindeki malzemelerle en iyisini yapabilmek şeklinde öğretilmiş söylenebilir.

"Burdur sınırında Söbüce Yaylası'nda 1961 Eylül ayında oradayım. Makilikler içinde bir Amerikan barakası okul... Su, su nerede? Yok. Yakın evin birinden bir kova su getirildi. Çocuklarla içtik. İkinci kez içmek istediğimizde kovanın içi ne baktık ki, kurtlar yüzüyor... Su sorunu çözümü önde görevim. Bu yalnız okulun değil, iki köyün de sorunu. Muhtarlardan başladım. Antalya'da devlet dairelerini yol ettim nafile.... Evin saçaklarını olukla çevirip suyu kuyuya kiremitlerden almayı düşündüm...Denemek zorundaydım. Birkaç gün sonra parçaları köyden gidip aldılar. Üstüne olukların konacağı ince lama demirlerini almayı Antalya'da düşünmemiştim. Çocukları topladım. Evlerindeki kırık orakları getirmelerini söyledim. Üç- beş gün onları biriktirdim. Köyde bir tüfek tamircisi var. Orada orakları kullanacağım şekilde eğdim. İkişer delik deldim. Bir merdiven, su terazisi temin ettim. Evin sacayağına su terazisiyle ip çektim. Orak kırıklarını ipe göre çaktım. Parça parça olukları koydum. Parçaları lehimledim. Nasıl bir sonuç alacağım diye merak diyorum. Köylülerden orada olanlar da aynı. İki teneke su getirmelerini söyledim. En arkadan bir teneke su döktüm. Su olukta yayıldı. Arkadan iniş borusuna doğru, orakların altına parçalar koydum. İkinci teneke suyu döktüm. Su hepimizi mutlu etmişti. Oluktan aşağıya akıyordu." (Makal, 2008: 52, 53)

Mahmut Makal'ın bu eserinde ismi geçen köy enstitüsü mezunu kişilerin ortak özelliğinin hatıralarında bahsettikleri üzere yokluk ve cahillikle savaşmak olduğu görülecektir. Eser incelendiğinde görülecektir ki yaşadıkları veya görev yaptıkları köylerdeki insanlar dünyayı belki de kendi köylerinden ibaret sanan sadece askerlik yapanların farklı yerler gördüğü o günü şartlarında bilim ve teknolojiye uzak insanlar çıkar karşımıza. O şartlara rağmen bu genç öğretmenlerin problemlere çözüm bulmaktan taviz vermedikleri görülecektir. Bu duruma ilişkin Makal şunları anlatmaktadır;

"Ancak biz de kendi işimizi kendimiz yaparak öğretecektik. Hemen bir programla işe başladık. İstanbul'dan alınacaklar için Nuri Bayer yola düştük. 12 direk için çevre incelememizde Sallar İstasyonu'ndaki selvileri bulduk. Okula taşıdık. Direk çukurlarını açıp fincanlarını taktık ve direkleri diktik. Bakır teller çekildi. Bina tesisatlarını yaparken, akuple 6 kw dizel grubunun beton ayağı döküldü. Tevzi tablosu ile bağlantısı yapıldı. Demiryoluna paralel 12 direğe, ağaç konsollu sokak lambaları takıldı. Bir akşam motora kol atıldı, Hoşot Ovası'nda, Dicle Köy Enstitüsü'nde elektrikler yandı. Çevre köylülerden sorular: "Hepsini birden nasıl tutuşturuyorsunuz?", "Rüzgârda sönmez mi?" "Gazını nasıl koyacaksınız?" Hoşot'un ışığa kavuştuğunu Tonguç Baba'ya muştuladık. Hem de tahminlerimize uygun olarak." (Makal, 2008: 69)

Bu bilgi ve örnekler ışığında görülmektedir ki; köy enstitüsünden mezun olan bir öğrenci salt teorik dersleri almak suretiyle mezun olup öğretmenlik mesleğine başlamamakta, henüz öğrencilik yıllarında teorik derslerin yanında pratik yaparak problem karşısında nasıl çözüm üreteceğini bilerek yetişmektedir. Yukarıdaki hatıratıda da görüldüğü üzere bu öğrenciler öğretmenlik mesleğine başladıktan sonra tam da köy enstitü öğrenci yetiştirme ilkeleri doğrultusunda mesleğinin yanında gerektiğinde görev yaptığı köyün adeta bir doktoru, veterineri, elektrikçisi, marangozu, arzuhalçisi vs. herşeyi oldukları söylenebilir.

Makal eserinde bu konuyla ilgili şöyle bir hatırasını daha anlatır bizlere;

"Bankanın içteki giriş kapısındaki yaya gözümüz ilişti. Mevsim yaz, hava sıcak, klima çalışıyor ama kapı kapanmıyordu. Nedenini sorduğumuzda, "Arkadaş, ilk aldığımızı usta taktı ve ilk açılıştaki kırıldı. Takılı olan İkincisi, o da bozuldu. (Yan tarafta duran kutuyu gösterip) Bu da üçüncüsü. Taktırmıyorum. Zira o da ziyan olacak" dedi. Biz, iki kırığı bize vermesini, yapabilirsek, birisinin onların, birisinin de bizim olması önerisi ile iki kırık Yale marka yayı aldık... Kâğıt üzerindeki tasarım çalışmalarımız sonucu bağlantıyı, menteşelere yaklaştırmada bulduk çareyi. Ve bu şekilde taktık. Denedik, gayet güzel, rahat, açılıp kapanıyordu. Tek kusura, tam kapanma noktasında, kasaya çarpıp ses çıkarıyordu. Bunu da kasaya lastik parçası yapıştırmakla önledik. Böylece işimizi tamamlamıştık." (Makal, 2008: 73)

Kendileri de bir dönem öğrenci olan ve köylerden gelerek enstitüyü bitirerek öğretmen olan köy enstitülüler görevleri sırasında da öğrencilerle ilgili olarak karar alınacağı vakit öncelikle eğitimi düşünmektedir. Onlara göre her ne sebepten olursa olsun bir öğrenciyi okuldan atmak belki de en son seçenek olmalıdır.

“Öğrencinin okuldan atılması ya da başka bir Enstitü'ye verilmesi gerekiyordu. Ancak, bir genelgeye göre, okuldan atılmıyordu. Oylama yapıldı. Bir olumsuz, bir de çekimser oya karşı başka bir Enstitü'ye verilme kararı çıktı. Müdür, "Kim bu olumsuz oyu veren?" dedi. "Benim" dedim. "Bu iş şaka değil, ciddi bir durumdur!" diyerek, beni tatlı-sert payladı. Ben de, "Müdür Bey, öğrencinin savunması var da, bizim yok mu?" dedim. "İzin verin de düşüncemi savunayım. Ben şaka yapmıyorum. Beni buraya öğretmen diye atadılar. Bu mesleğe severek girdim. Öğrenciyi başka okula yollamakla güçsüzlüğümüzü, beceriksizliğimizi onaylamış olmuyor muyuz? Bu öğrenciyi biz eğitemiyoruz, siz eğitin demektir bu." Konu yeniden tartışmaya açıldı. Uzun tartışmalar sonucu, Müdür'ün yaptığı son konuşma benim düşünceme yaklaşıyordu. Yeniden oylamaya gidildi ve Hakkı'nın başka okula yollanması önlendi.” (Makal, 2008: 14, 15)

Eserden anlaşıldığı kadarıyla köy enstitüsünden mezun olan bu öğretmenler sadece okulda bir eğitimci bir öğretmen değil buldukları yerlerde bilirkişi olduğu görülmektedir. Aldıkları eğitim ve donanım birçok konuda söz sahibi olmalarını sağlamaktadır. Gerektiğinde resmî kurumlara rapor dahi düzenlerler.

“Okul Müdürü çağırılmış, gittim. Yanında, bucağın jandarma Kumandanı vardı. "Kumandan'ın bir ricası var" dedi Müdür. Kumandan da, "Hocam, bir kadın iki öküz getirdi" dedi. "Hayvanlarımı zehirlediler, bu işi yapanlardan şikâyetçiyim diyor. Bu hayvanların durumunu bir görmenizi rica ediyorum. Bir rapor düzenleyip Kars'a yollayalım." Rapor yazma, reçete düzenleme yetkim olmadığını söyleyince de, "Kadın dul, yoksul, bu bir çift öküzle çiftini sürebiliyormuş, iyilik etmiş olursun!" dedi. Bu durum karşısında karakola gitmek ve istenenleri yapmak en iyisiydi. Böyle bir durumla ilk kez karşılaşmıştım. Karakolun önünde, ağızlarından salyalar akan iki öküz duruyordu... Dişetleri kıpkırmızıydı. Kırmızılık, boğaza doğru gidiyordu. Biri biraz daha iyiydi ötekine göre. Kendimce tanıyı koydum. Kumandana da, "Bu kadın, kırk yumurta getirebilir mi?" diye sordum. Kadın, bu sözlerimin çevirisini duyunca deli gibi oldu. Sevinçle üzüntü arasındaydı. İlk sözü "Öküzlerim kurtulacak mı?" oldu. "Ne kadar zehir aldıkları belli değil, inşallah kurtulurlar" dedim. Koşuştular. Kırk yumurta ve istediğim kaplar geldi. Yumurtaların sarılarını ayrı, aklarını ayrı kaba ayırdım. Ayrıca akları iki kaba böldüm. Kapların birindeki "ak"ı öküzün birine, ötekine de ikincisine içirdim. Öküzlerin "sudkostik"le zehirlenmiş oldukları kanısına varmıştım. Bu kanımı ve ilk önlem olarak yumurta akı içirdiğimizi bir tutanağa yazarak, gereği Yapılmak üzere Kars Veteriner Müdürlüğü'ne yolladık. (Makal, 2008: 18)

Makal bu eserde eğitim sistemi ile ilgili uygulanacak programın gereksiz bilgilerden arındırılması işe yarar bilgilerin öğretilmesi gerektiğini belirtir. Tarım ve hayvancılık konusunda yapılması gerekenlerden bahseder.

“Okullarımızda ezberletilen gereksiz, işe yaramaz ve yaşam boyu kullanılmayan kuru bilgiler ayıklanmalıdır. Bilgi işe yaramalıdır, yaşama geçirilebilmelidir. Biz ulusça hep söz üretip işi geriye atıyoruz. Türkiye bugünkü nüfusuyla büyük ülke Kalkınmayı sağlayacak insan gücüne sahip. Geniş bir tarım ülkesi olan yurdumuzda verimi arttırmaya önem verilmelidir. Bu açıktır. Suyu, gübreyi be enerjiyi iyi kullanarak birim alandaki üretim çok arttırılabilir... Hayvancılığımız yeterince ciddiye alınmıyor, dünyada hayvan sayısı bakımından 3. sıralarda yer almamıza karşın, verim düşüklüğü son derece düşündürücüdür. Bölgelerimizin özelliğine göre işini tam ve kusursuz yapabilecek uzman kişiler, yetiştirmeliyiz. (Makal, 2008: 37)

5. DEVLETİN İŞLEYİŞİNDE DÖNEN ENTRİKALAR VE KÖY ENSTİTÜLÜ ÖĞRENCİLERİN MARUZ KALDIĞI AYRIMCILIKLAR

Entrika: Bir işi sağlamak ya da bozmak için girişilen gizli çalışma, oyun, dolap, düzen, dalavere, desise, hile olarak tanımlanır.⁷ Yani olması gereken bir işin olmaması veya tam tersi durum için çaba göstermek, hile yapmak. Devletin işleyişinde ise yetki ve makamı bu amaç için kullanmaktır.

Makal'ın bu eserinde hatıralarını anlatanlardan görüyoruz ki köy enstitülü öğrenciler sırf bu okullarda okudukları için ayrıma tabi tutulmuşlardır. Elde ettikleri bazı haklar onlara verilmemektedir. Öyle ki olaylar bazen tartışma boyutundan çıkarak hakaret, aşağılama hatta küfür boyutuna gitmektedir. Köy enstitüsü mezunu öğretmenler komünist olarak suçlanmaktadırlar. Görevlerinden alınarak sürgüne gönderilmektedirler.

“Bir gün, CHP Genel Sekreteri Kasım Gülek geldi Yozgat'a. İl Başkanı Nazım Kafaoğlu, arkadaşımızdı, görüşürdük. Oraya Kasım Gülek için gittiler, diyerekten, Öğretmen İbrahim Kocaoğlu beni Milli Eğitim Müdürü Nazım Gürses'e şikâyet etmiş. Gülekle orada tanışmanın suç olmadığını söyledim. Soruşturma başlattığı gibi, "Köy Enstitülüsünüz, hepten komünistsiniz" dedi. "Bir eğitim müdürü gibi konuş, öğretmen gibi yanıtlayayım" dedim. Yıl 1952. Olay gazetelere yansdı. Eğitim Müdürü ile mahkemeye düştük. Sivas'a sürüldüm. Ferruh Sanır İlköğretim Genel Müdürü. Hasan Kudar'a "Hakkındaki tahkikatı derinleştireceğiz" diyen ve Hasan'ın "Derinliği kaç metre olacak?" sorusuyla karşılaşan adam, bana da "Nakliniz umu-mi nakiller muvacehesinde yapıldı" dedi. "Hayır, hususi nakiller muvacehesinde yaptınız!" dedim. Aziz adındaki Şube Müdürü'nü çağırdı ve sürgün kararını ivedi yürütmesini söyledi.” (Makal, 2008: 60)

⁷ <https://sozluk.gov.tr/> Erişim tarihi: 10.09.2022

Dönemin kaynaklarına bakıldığında köy enstitülülere yapılan en büyük ayrımcılık hak ettikleri paye ve görevlerin verilmemesi olarak ortaya konmuştur. Onlara göre bunda siyasi görüş ve düşüncelerin etkisinin olduğu düşünülmüştür. Anlaşıldığı kadarıyla, görev tanımlamasındaki siyasi etki Türk tarihinin her döneminde bu ve benzeri siyasi görüş çatışmaları olduğu, iktidarı elinde bulunduran güç kim olursa olsun değişik kumpas ve entrikalarla karşısındakine ayrımcılık yaptığı yönündedir. Kitapta ismi geçen köy enstitüsü mezunu Süleyman Adıyaman'a yapılanlar bunun bir örneği olarak gösterilmiştir.

"ABD'nin Türkiye Eğitim Komisyonu (Fulbright) Amerika'ya Öğrenci yollamak ister. Adıyaman da katılır sınava. Yazılıyı birincilikle kazanır. Sözlüye gelince, komisyondaki yabancılar hayran kalırlar. Yazdığı, çevirdiği kitaplardan da birer tane istemişler, onları da kocaman bir paket halinde getirip masaya bırakmış... Süleyman Adıyaman, birincilikle kazanıp gidecek Amerika'ya Tam çıkacağı sırada, Dış İlişkiler Genel Müdürü "Köy Enstitülerinde şu, şu işler yapılırdı. Böyle çalışmalarla bir öğretmen yetişeceğine, memlekete yararlı olacağına inanır mısın, olur mu bu?" diye sorar. Ona katılsa, "olmaz" dese yine işleri yolunda Adıyaman'ın. Ama o, "Ben oldum işte" der ve anlatmaya başlar: "Ben derslik içinde öğretmenlik yaparım. İlkokuldan başka okullarda da istediğiniz herhangi bir dersi kurulunu karşısında vermeye hazırım. Arıcılık konusunda kurumsal olarak istediğiniz bilgiyi veririm size; uygulamasını da kurulunu karşısında yapmaya hazırım. Zaten köyde yaptım bunu. Uygulama bahçelerinin kuramını yazdım, bu kurama göre bahçeler oluşturdum. Kurulunuza gösterebilirim. Dünya edebiyatından birçok eseri aslından okudum ve çevirdim." Buna karşın, kurulda bir oyu olan Genel Müdür, "Bakanlık, Enstitü çıkışlıların yollanmasını istemiyor" diye çevresine etki yapar ve Adıyaman kalır. Öte yandan, ileri gelenlere sokulmasını bilen nice et kafalar, eşraf çocukları sınavı sözde kazanarak yollanmıştır yabana." (Makal, 2008: 153, 154)

Anlatıcıya göre "bizden olmamak" en büyük suçtur, siyasi iktidarın değişmesi ile köy enstitülerine bakış da değişmiş burda yetişen öğrencilere devleti bölecek komünist, tehlikeli insanlar gözüyle bakılmaktadır.

"Adalet Partisi yönetime geçince, öğretmenlere büyük ölçülere varan baskılar da başlamıştır. Öğretmenler "sizden", "bizden" diye sınıflandırılmaya da başlanmıştır. AP milletvekillerinin bu politikasına takılmış bir avuç kişi, Hoca'ya karşı çıkmaya başlarlar. Özaş Öğretmen, her baskı denemesinde biraz daha açık seçik, biraz daha yalın olarak, gerçekleri anlatır, köylüyü uyandırmaya çalışır. Ortak çabalarının değerlendirilmesinden yana köylüye güç verir, köylü de her gün biraz daha Hoca'nın yanında yer almaya başlar. Ama karşı güçler peşini bırakmaz, "Hocam, iyisin, hoşsun ama, bizden değilsin. Bizden olursan, biz seni Meclis'e bile yollarız!" diyerek, akıllarınca kulaklarını bükerek." (Makal, 2008: 115)

Kitapta hatıralarını anlatan kişilerin söyledikleri doğrultusunda bakıldığında iş sadece ayırım değil tahkir noktasındadır. Enstitüler kapatıldıktan sonra başka okullara gönderilen öğrenciler gittikleri okullarda kendilerine yenilerin deyimiyle mobbing yapılmaya, ayrıma tabi tutulmaya devam etmişlerdir.

"Okulun disiplin ve emirlerine kesin uyuyorduk. Verilen ödevleri eksiksiz yapıyorduk. Bölüğümüzde her meslekten arkadaşlar vardı. Her öğretmen, sınıfa girince, Köy Enstitüsü çıkışlıları ayağa kaldırıyordu. Üzülyorduk. Öteki arkadaşların gözünde bizi küçültüyordu bu tutum." (Makal, 2008: 107)

Görüldüğü gibi Makal, köy enstitülü öğrencilerin uğradığı baskıları bizzat yaşayan biri olarak kaydetmiştir. Bununla birlikte Köy enstitülülerin zaman zaman övüldükleri de açıktır. Nitekim Makal, bir rütbeli ile yaşadığı hadiseyi şu şekilde anlatmıştır:

"110 bin kerpiç kestirdim. Tabur uygulamadan döndü. Olayı tabur Kumandanı Mehmet Bayülken e anlattım. Kumandan dağ gibi kerpiçleri görünce ve ben konuyu açıklayınca öyle duygulandı ki, boynuma sarıldı; yüzümden, gözümünden öptü. Öğretmen olduğumu biliyordu. "Hocam, sizin gibi vatanını seven kişilere az rastlanır. Bir de Köy Enstitüsü mezunu olmasaydın, seni bu orduda general yapardım" dedi. Aynen şu cevabı verdim: "Binbaşım, eğer ben Köy Enstitüsü mezunu olmasaydım ne bu kerpiçler kesilir ne de buraya subay evleri yapılırdı. Bana bu iş eğitimi veren o okuldur." (Makal, 2008: 95)

6. SONUÇ

Mahmut Makal, 1945'te "Türk'e Doğru" ve 1946'da "Köy Enstitüsü" dergilerinde şiirler yazarak edebiyata giriş yapmıştır. Varlık dergisinde "Köy Notları" adı altında yazdığı yazılarla ve altı yıllık öğretmenlik dönemindeki gözlemlerini yazdığı "Bizim Köy" adlı kitabıyla İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra başlayan "köy romanı" akımıyla ilgili çalışmalar ortaya koymuştur. Makal bu eserinde köy enstitülerini burada yetişen kişilerin ağzından anlatır. Eserindeki en dikkat çekici olan durum o yıllarda eğitim sisteminde yaşanan problemlerin çözülemeyen sorunların bugüne yansımaları da gösteren bir çalışma olmasıdır. Anlatıcılar anılarında köy enstitülerinde aldıkları eğitimlerden, mezun olup göreve başladıklarında çektikleri sıkıntılardan ve bu problemler karşısında buldukları çözümlerden bahseder. Onları en çok üzen şey kendilerine uygulanan ayrımcılıklardır.

Makal'a göre, dönemin en önemli eksikliklerinin başında fiziki, eksiklikler gelmektedir. Bundan dolayı bazı okulların ders ortamlarının yetersizliği belirgindir. Bu eksiklerin tamamlanması hususunda Makal, yöre halkıyla iletişim halinde olmuştur.

Makal'a göre bir diğer eksiklik zihinsel hazırbulunuşluk ve toplumsal eğitim yargıları gelmektedir. Buna göre bu hususun en dikkat çekici yanı kız çocuklarının okumasına karşı ahalinin bakışıdır. Makal, bununla ilgili olarak veli-öğrenci-öğretmen buluşmasını önemsemiş, velileri bu konuda ikna etmeye çalışmıştır.

Makal'ın bir diğer varyansını kendilerine yani köy enstitülü bireylere siyasi iradenin ve bürokrasinin olumsuz bir tutum içine girmesidir. Makal bunu açıkça eserinde dillendirmiştir. Buna dair ise bürokrasiyle iletişim halinde olup kendilerine dair olumsuz düşüncelerin kırılması için çaba sarfetmiştir.

Makal, eğitimin temel amaçlarının köylerin kalkınması odaklı olduğu ve buna dayalı olarak memleketin kalkınma hamlesinin köylerin ihyası ile mümkün olacağını savunmuştur. Bu nedenle köylerin kalkınması noktasında köy enstitülerinin önemini anlatmıştır.

Makal, eğitim sisteminin bozulmasının sebebi olarak oldukça işlevsel ve yegâne çözüm olarak gördüğü köy enstitülerinin kaldırılmasını görmüştür. Dünyada belki de sadece Türkiye'ye has bir uygulama olan bu sistem, ona göre toplumun dönüşmesi ve kalkınması noktalarındaki en etkin sistemlerden biridir.

KAYNAKÇA

1. Demircan, C. – İnandı, Y. (2008). Köy Enstitüleri Programlarında Anadilinin Önemi ve Türkçe Öğretimi Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi (Özel Sayı: Köy Enstitüleri), 4 (1): 1-13.
2. Ertürk, S. (197). Eğitimde Program Geliştirme. Ankara: Yelken Tepe Yayınları,
3. <http://www.tongucvakfi.org.tr/304smail-hakk305-tonguccedilun-hayat-hikayesi.html>, (Erişim: 31.09.2022)
4. <http://www.tongucvakfi.org.tr/koumly-enstituumlleri.html>, (Erişim tarihi: 25.09.2022)
5. <https://sozluk.gov.tr/> Erişim tarihi: 10.09.2022
6. https://www.academia.edu/6806377/Hasano%C4%9Flan_K%C3%B6y_Enstit%C3%BCs%C3%BC_ve_Y%C3%BCksek_K%C3%B6y_Enstit%C3%BCs%C3%BC_Yerle%C5%9Fkesi_nin_Tarih%C3%A7esi_ve_De%C4%9Ferleri (Erişim 09.09.2022)
7. <https://www.meb.gov.tr/koy-yasam-merkezleri-ile-koy-okullari-aktif-egitim-birimleri-olarak-kullanilacak/haber/26105/tr> 08.09.2022.
8. Işık, H. (2004). Öğrenme Ortamlarının Fiziksel Düzeni, Sınıf Yönetimi, (Ed. Mehmet Şişman ve Selahattin Turan), Pegem A Yayıncılık, Ankara.
9. Işık, H. (2004). Öğrenme Ortamlarının Fiziksel Düzeni, Sınıf Yönetimi, (Ed. Mehmet Şişman ve Selahattin Turan), Pegem A Yayıncılık, Ankara.
10. Kubat, E. (2019). Köy Enstitülerinden Mezun Öğrencilerin Enstitülerin Eğitim Programıyla İlgili Görüşleri: Bursa Örneği, Yüksek Lisans, Uludağ Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bursa.
11. Makal, M. (2008). Bokırdaki Kıvılcım Enstitülüler, 5. Basım, Literatür Yayınları, İstanbul,
12. Okçabol, R. (2006). Köy Enstitüleri ile İlgili Eleştirilere Değınmeler, Yeniden İmece Dergisi, Şubat. İzmir: 17-26.
13. TBMM Zabıt Ceridesi, Üçüncü İnikat, 1.11.1921, s.8; TBMM Zabıt Ceridesi, Üçüncü İnikat, 8.11.1928.